

สิทธิเด็ก..สิทธิที่ครูควรเข้าใจ

CHILDREN RIGHTS, RIGHTS THAT TEACHERS SHOULD
UNDERSTAND

¹นันทชนนภพ ปาลินทร และ ²มัธยม เรืองแสน

¹Nontachanonpaphop Palintorn and ²Matthayom Ruengsaen

มหาวิทยาลัยราชธานี, ประเทศไทย

Ratchathani University, Thailand

¹Non.palintorn@gmail.com

Received: September 24, 2023; **Revised:** November 25, 2023; **Accepted:** December 27, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับนิยามความหมายของคำว่าเด็ก วิวัฒนาการของสิทธิเด็กตั้งแต่สมัยโบราณที่เห็นว่าเด็กคือวัตถุแห่งสิทธิ ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติต่อเด็กในฐานะที่ผู้ใหญ่เป็นเจ้าของเด็ก จนมาถึงปัจจุบันที่ความคิดเปลี่ยนไปกลายเป็นเด็กคือประธานแห่งสิทธิซึ่งเด็กเป็นของแห่งสิทธินั้นซึ่งถือกำเนิดมาพร้อมกับเด็กจึงเป็นสิทธิติดตัว (Inherent Rights) ถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ที่รัฐใดหรือผู้มีอำนาจใดจะยกเลิกหรือทำให้สูญหายไปจากตัวเด็กไม่ได้เพราะสิทธิดังกล่าวเด็กเป็นเจ้าของแต่เพียงผู้เดียว และการรับรองซึ่งสิทธิสิทธิเด็กที่รัฐจะต้องดำเนินคุ้มครองอย่างเป็นทางจริงจัง ภายใต้หลักสากลโดยเฉพาะอย่างยิ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1989

คำสำคัญ : เด็ก; สิทธิเด็ก; สิทธิติดตัว; สิทธิตามธรรมชาติ

¹อาจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชธานี

²อาจารย์ ดร., หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาระดับมัธยมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชธานี

Abstract

This article aims to present knowledge about the definition of the child. The evolution of children's rights since ancient when children were seen as objects of rights. This leads to treating children as adults owning them. Until the present, that children have changed to become the Subjects of rights, which children belong to. The rights that are born with children are therefore inherent rights and are considered natural rights. that no state or authority can cancel or make it disappear from the child because such rights are the sole possession of the child. and guaranteeing the rights and rights of children that the government must seriously protect under international principles, especially the Convention on the Rights of the Child 1989.

Keywords: Children; Children Rights; Inherent Rights; Natural Rights

นิยามคำว่า “เด็ก”

การนิยามความหมายคำว่า “เด็ก” ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 1 หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านี้ตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น¹

จากคำนิยามดังกล่าวสรุปได้ว่ามนุษย์ทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ถือว่าเป็นเด็กทั้งสิ้น เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายที่แต่ละประเทศที่ใช้อยู่ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล มาตรา 19 กำหนดให้บุคคลจะบรรลุนิติภาวะได้ก็ต่อเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ แต่ถ้าสมรสโดยที่ทั้งฝ่ายชายและหญิงมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์แล้วก็จะส่งผลให้ความเป็นเด็กนั้นสิ้นสุดลงทันที ฉะนั้นหากเด็กที่อายุยังไม่เกิน 18 ปี ทำการสมรสก่อนและเข้าเงื่อนไขตาม กฎหมาย (จะสมรสได้ก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายมีอายุ 17 ปีบริบูรณ์) จะถือว่าเด็กนั้นบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายและไม่อยู่ในความคุ้มครองของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กอีกต่อไป

จากการศึกษาพบว่าประเทศภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้ให้คำจำกัดความคำว่า “เด็ก” ในกฎหมายของตนมีความหมายเช่นเดียวกับอนุสัญญานี้ จึงทำให้ความหมายของคำว่า “เด็ก” มีความเป็นสากลและมีความหมายเดียวกันทั่วโลก²

วิวัฒนาการสิทธิเด็ก

หากจะกล่าวถึงวิวัฒนาการของสิทธิเด็ก สามารถกล่าวได้ว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน และมีความต่อเนื่องเรื่อยมาจากอดีตโดยมีจุดเริ่มต้นจากความคิดของนักปรัชญาหลายคน อาทิ โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes) จอห์น ล็อก (John Locke) จาง จาร์ค รูโซ (Jean Jaque Rousseau) และมงเตสกีเออ (Montesquieu) ที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่อง “ความมีอิสรภาพและเท่าเทียมกันของมนุษย์” แต่ในยุคนี้เด็กยังถือว่าเป็นกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง เด็กจึงถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้อำนาจของบุคคลเหล่านี้และผู้ใหญ่ต่างก็มองว่าเด็กคือกลุ่มคนพิเศษที่จะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองเพราะเด็กคือความหวังของประเทศชาติในอนาคต³ สะท้อนให้เห็นความคิดเกี่ยวกับเด็กที่ดำรงอยู่ในฐานะ “วัตถุแห่งสิทธิ” ที่จะต้องได้รับการป้องกันอันตรายทุกรูปแบบ ซึ่งเป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศที่เป็นสากล (Universal) ที่ผู้คนในทุกรัฐปฏิบัติมาเป็นเวลายาวนาน

จนกระทั่งมาถึงช่วงเวลาที่ยุทธศาสตร์นิบาตชาติได้มีมติรับรอง “คำประกาศว่าด้วยสิทธิเด็ก” ในปี ค.ศ.1923 จึงส่งผลให้เกิดปฏิญญาเจนีวาในปี ค.ศ.1923 (Geneva Convention 1923) ตามมาซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนแนวคิดที่มองว่าเด็กเป็นวัตถุแห่งสิทธิมาเป็น “ประธานแห่งสิทธิ” เนื่องจากยุคนี้มีแนวคิดในเรื่องสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กเกิดขึ้น จึงมีความพยายามรวบรวมเงื่อนไขเกี่ยวกับสิทธิเด็กมาไว้ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน ในที่สุดปฏิญญานี้ก็ได้รับการลงมติรับรองอย่างเป็นทางการเป็นเอกฉันท์ใน ค.ศ.1924 โดยมีจุดมุ่งหมายในการปกป้องเด็กจากความอดอยากหิวโหยแต่ก็ยังไม่ครอบคลุมผลประโยชน์หรือสิทธิต่าง ๆ ตามที่เด็กควรจะได้รับ

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ประชาคมโลกจึงได้ร่วมกันจัดตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นใน ค.ศ.1945 เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลสันติภาพโลกโดยมีกฎบัตรสหประชาชาติเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเป็นแนวทางให้ประเทศภาคีได้ดำเนินกิจการภายในประเทศของตนด้วยความเคารพในสิทธิมนุษยชนของพลเมือง และในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ.1948 สมัชชาสหประชาชาติจึงมีมติรับรอง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal Declaration of Human Right หรือ UDHR)” แต่ปฏิญญาสากลฉบับดังกล่าวไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายกับรัฐภาคี เนื่องจากปฏิญญาฉบับนี้เป็นเพียงเอกสารชี้แนะแก่รัฐภาคีในการดำเนินการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในประเทศของตนเท่านั้น

อย่างไรก็ตามถือได้ว่าปฏิญญาสากลฉบับนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนที่มีอิทธิพลต่อสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ให้การรับรองเกี่ยวกับ “ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์” โดยเฉพาะอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Right of the Child, CRC) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญ

ของสิทธิมนุษยชนที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของเด็ก⁴ จึงนำไปสู่การมีมติรับรอง “ปฏิญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ฉบับใหม่ของสมัชชาทั่วไปแห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ.1959

ในขณะเดียวกันฝ่ายสังคมนิยมก็พยายามผลักดันให้ปฏิญญาดังกล่าวการพัฒนาไปสู่ “อนุสัญญา” ประเทศโปแลนด์จึงได้เสนอ “ร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก” ต่อสหประชาชาติ โดยร่างอนุสัญญานี้มีความสอดคล้องกับหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติที่ว่าด้วย “ศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน” ก่อให้เกิดความคาน้ำว่าเด็กก็มีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและช่วยเหลือทั้งในสภาพแวดล้อมของครอบครัวและการเลี้ยงดูอื่น ๆ บนพื้นฐานของประเพณีและค่านิยมทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์และสังคมเหมือนคนกลุ่มอื่น ๆ โดยมีหลักการสำคัญคือการไม่เลือกปฏิบัติและประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก และมีเนื้อหาสาระประกอบด้วยสิทธิของเด็ก 4 ด้าน ได้แก่ สิทธิการมีชีวิตรอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและสิทธิในการมีส่วนร่วม

อนุสัญญานี้จึงได้รับการรับรองในปี ค.ศ.1989 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา โดยมีประเทศทั่วโลกเข้าเป็นภาคีกว่า 180 ประเทศทั่วโลก ยกเว้นประเทศสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่ไม่ได้เป็นภาคีในอนุสัญญานี้

สรุปได้ว่า สิทธิเด็กมีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานตั้งแต่สมัยโบราณที่เห็นว่าเด็กทุกคนต่างก็มีสิทธิเสรีภาพติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด จนพัฒนาแนวคิดมาถึงยุคสมัยใหม่ที่นานาประเทศต่างก็ยอมรับว่าเด็กทุกคนต่างมีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันโดยไม่อาจแบ่งแยกด้วยเงื่อนไขใด ๆ และมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง ประชาคมโลกจึงได้บัญญัติอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ขึ้นเพื่อคุ้มครองสิทธิของเด็ก 4 ประการ คือ สิทธิในการอยู่รอด สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง สิทธิที่จะได้รับการพัฒนาและสิทธิในการมีส่วนร่วม

การรับรองและคุ้มครองซึ่งสิทธิของเด็ก

สิทธิเด็กได้รับการรับรองและคุ้มครองอย่างเป็นทางการจริงจังกายหลังที่อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ได้รับการรับรองในปี ค.ศ.1789 ซึ่งอนุสัญญานี้ได้รับการร่างขึ้นบนพื้นฐานแห่งการเคารพซึ่งศักดิ์ศรีของเด็กและถือว่าเด็กมีความเท่าเทียมกับคนในวัยอื่น ทั้งนี้สิทธิของเด็กที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองโดยสนธิสัญญานี้ประกอบด้วย

1. สิทธิในการมีชีวิตรอดและได้รับการพัฒนา (Right of life, survival and development)

รัฐภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กต่างก็ยอมรับว่าเมื่อเด็กเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิที่จะมีชีวิตรอด ซึ่งสิทธินี้เรียกว่า “สิทธิติดตัว (inherent Rights)” ดังนั้นรัฐภาคีทุกรัฐจึงจำเป็นต้องดำเนินการมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กสามารถมีชีวิตรอดอยู่ได้ทั้งก่อนคลอดและภายหลังคลอดแล้ว การดำเนินการมาตรการดังกล่าวจึงต้องดำเนินควบคู่ไปกับมาตรการคุ้มครองซึ่งสิทธิของเด็กในด้านอื่น ๆ เช่น สิทธิด้านสุขภาพอนามัย สิทธิที่จะได้รับโภชนาการที่ดีและเพียงพอ สิทธิในการเรียนและการเล่น ซึ่งมาตรการเหล่านี้เป็นมาตรการเชิงบังคับให้รัฐภาคีต้องดำเนินการมาตรการเชิงรุก เพื่อยืดอายุของเด็กให้ยืนยาวมากขึ้น สิทธิของเด็กในด้านนี้ได้รับการบัญญัติไว้ใน ข้อ 6 แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก โดยมีสาระสำคัญ 2 ประการดังต่อไปนี้

1.1 สิทธิในการมีชีวิต เริ่มตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดาที่จะต้องได้รับการดูแลให้มีชีวิตรอดปลอดภัยทั้งแม่และลูก การสร้างมาตรการของรัฐที่จะช่วยลดอัตราการตายตั้งแต่เมื่อแรกคลอดหรือเมื่อยังเป็นทารก รัฐจะต้องสร้างมาตรการที่สนับสนุนส่งเสริมให้เด็กมีคุณภาพชีวิตที่ดี (well-being) จะเห็นว่าเด็กทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วย่อมมีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเกิดมาแล้วร่างกายผิดปกติหรือไม่สมบูรณ์ก็ตาม เด็กต้องได้รับการจดทะเบียนตั้งแต่แรกเกิดและได้รับสิทธินี้โดยปริยาย รวมไปถึงสิทธิที่จะได้รับการเลี้ยงดูทั้งทางร่างกาย รวมทั้งการได้รับอาหารในปริมาณที่เพียงพอและสะอาดปลอดภัยถูกหลักโภชนาการ ได้รับการดูแลสภาพจิตใจ ตลอดจนที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยและได้รับบริการทางการแพทย์โดยเฉพาะการได้รับวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ ตามวัยอย่างครบถ้วน

1.2 สิทธิที่เด็กจะได้รับการพัฒนา เด็กทุกคนตั้งแต่เกิดมาจะต้องได้รับสิทธิในความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม ตลอดจนความพอใจและความสุขการมีส่วนร่วมกับคนในครอบครัวหรือโรงเรียนและเด็กต้องได้รับการศึกษาที่ดี ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานครบทั้ง 12 ปี ได้รับอาหารที่เหมาะสมแก่วัย ได้เล่นสนุก ได้พักผ่อนและได้รับรู้ข่าวสารอย่างมีอิสระ รวมถึงการมีสิ่งแวดล้อมที่ได้มาตรฐานสำหรับการดำรงชีวิตและสุขภาพนอกจากนี้ สิ่งแวดล้อมรอบตัวจะต้องมีความปลอดภัยด้วย

2. สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Right of Protection)

เด็กเป็นวัยที่ชีวิตมีความเปราะบางมากเนื่องจากพัฒนาการด้านต่าง ๆ เจริญเติบโตไม่เท่าผู้ใหญ่ เด็กจึงยังคงต้องได้รับการดูแล เอาใจใส่และปกป้องเป็นพิเศษจากผู้ใหญ่ ดังนั้นรัฐภาคีต่าง ๆ จึงต้องสร้างกฎหมายขึ้นมาคุ้มครองเด็กจากการความรุนแรงทุกรูปแบบ⁵ อาทิ การคุ้มครองเด็กจากการถูกบังคับใช้แรงงาน การค้ามนุษย์ การลักพาตัว การล่วงละเมิดทางเพศ และการแสวงหาผลประโยชน์จากเด็กทุกรูปแบบ รวมถึงการป้องกันไม่ให้เด็กตกเป็นเหยื่อจากความรุนแรงต่าง ๆ

ส่วนกระบวนการยุติธรรมทางกฎหมายที่เป็นการปฏิบัติการใด ๆ จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กที่จะได้รับเป็นอันดับแรกเสมอ

3. สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา (Right of Development)

การเข้าถึงการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เด็กสามารถพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตไปสู่อนาคตได้ รวมถึงการเข้าถึงแหล่งข้อมูลของผู้ปกครองโดยเฉพาะผู้ปกครองเด็กที่มีความต้องการพิเศษรัฐจะต้องช่วยเหลือให้สามารถเข้าถึงการศึกษา การฝึกอบรม การดูแลสุขภาพ การบริการฟื้นฟูสภาพ การเตรียมความพร้อมในการทำงาน และโอกาสทางด้านสันติภาพ หากหากเด็กเหล่านี้สามารถเข้าถึงบริการดังกล่าวจะทำให้เด็กสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ รวมถึงได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ

4. สิทธิในการมีส่วนร่วม (Right of Participation)

เด็กแม้จะเยาว์วัยแต่ก็ถือว่าเป็นสมาชิกของสังคมที่มีสิทธิไม่แตกต่างไปจากคนวัยอื่น โดยเฉพาะการแสดงความคิดเห็นและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม ทั้งนี้หากการดำเนินการของรัฐกระทบต่อสิทธิของเด็กในเรื่องใดก็ตาม รัฐจะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังและเคารพต่อเด็กอย่างถึงที่สุด อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีความมุ่งหมายในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของเด็กในการชุมนุมอย่างสงบด้วย ซึ่งบัญญัติไว้ในข้อ 12 ซึ่งวางหลักไว้ว่า “เด็กจะต้องสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีในทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบต่อตัวเด็กเอง...” การที่เด็กมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยเหตุว่าเด็กสามารถคิดได้เองก็เพราะมี “สมอง” มีสติปัญญา อารมณ์ความรู้สึกและมี “ปาก” เพื่อพูดแสดงความรู้สึก ความต้องการและความคิดเห็นดังกล่าว

เสรีภาพในการแสดงออกเป็นสิ่งติดตัวเด็กมาตั้งแต่เกิดถือเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญประการหนึ่งที่ไม่ควรถูกห้าม นอกเสียจากว่าการพูดนั้นเป็นการก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวมหรือบุคคลอื่น สิ่งสำคัญคือในขณะที่เด็กแสดงความคิดเห็นใด ๆ เด็กจะต้องไม่ตกอยู่ในอันตรายหรือเผชิญกับความรุนแรงและการถูกคุกคามข่มขู่ทุกรูป รวมทั้งความปลอดภัยภายหลังที่เด็กได้แสดงความคิดเห็นแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างคือบรรยากาศหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กในขณะที่กำลังแสดงความคิดเห็นจะต้องมีความปลอดภัยโดยเฉพาะการมีบรรยากาศที่ปลอดภัยต่อความรู้สึกผ่อนคลาย นอกจากนี้เด็กจะต้องมีสิทธิในการแสวงหา รับ ส่ง ข้อมูลข่าวสาร ความคิดเห็นต่าง ๆ หากสิ่งเหล่านั้นไม่ขัดต่อหลักกฎหมายหรือความปลอดภัยมั่นคงของสังคม⁶

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมีความมุ่งหมายในการคุ้มครองสิทธิของเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ ซึ่งหมายรวมถึงเด็กปฐมวัยด้วย แต่เนื่องจากเด็กปฐมวัยมีลักษณะการเจริญเติบโตและการพัฒนาการที่แตกต่างไปจากเด็กในวัยอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปราะบางทั้ง

ทางร่างกาย ความคิดและพฤติกรรม ดังนั้นอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการคุ้มครองเด็กปฐมวัยเป็นพิเศษแตกต่างจากเด็กวัยอื่น ๆ

ประสิทธิภาพในการคุ้มครองสิทธิเด็ก

ถึงแม้ว่ารัฐภาคีทุกรัฐจะมีบทบัญญัติในการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ดีเพียงใดก็ตาม หากรัฐภาคีแห่งอนุสัญญานี้ขาดความตระหนักหรือความเข้าใจในการปฏิบัติในการดำเนินมาตรการต่าง ๆ ในการคุ้มครองสิทธิเด็กในรัฐของตน ก็อาจส่งผลให้การดำเนินการคุ้มครองสิทธิเด็กที่ได้รับการรับรองไม่อาจเกิดประสิทธิภาพได้ ที่สุดแล้วอาจนำไปสู่ความล้มเหลวในการคุ้มครองสิทธิเด็กก็อาจเกิดขึ้นได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการคุ้มครองสิทธิเด็กของรัฐภาคีไม่เกิดประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่คาดหวังไว้นั่นเอง

ด้วยเหตุเบื้องต้นดังกล่าวอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจึงได้วางหลักการดำเนินมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็กเพื่อให้รัฐภาคีสามารถดำเนินการได้อย่างบรรลุวัตถุประสงค์ไว้ 2 ประการสำคัญดังต่อไปนี้

1. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination)

หลักการไม่เลือกปฏิบัติถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับเริ่มตั้งแต่ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ.1948 (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) วางหลักเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในข้อ 2 ความว่า “ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพทั้งปวง โดยปราศจากการแบ่งแยกไม่ว่าด้วยเหตุใด อาทิ เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางด้านอื่น ๆ พื้นฐานทางชาติพันธุ์หรือสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ชาติกำเนิดหรือสถานะอื่นนอกเหนือจากนี้...” และข้อ 7 “ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ...” กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights หรือ ICCPR) ก็ได้วางหลักเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติไว้ใน ข้อ 2 ความว่า “บุคคลทั้งปวงย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันตามกฎหมายโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ จากเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด ชาติพันธุ์ เชื้อชาติหรือสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ ชาติกำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ” กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights หรือ ICESCR) วางหลักเกี่ยวกับการไม่เลือกปฏิบัติไว้ในข้อ 2 (2) ความว่า “รัฐภาคีแห่งกติกานี้รับประกันว่า สิทธิทั้งหลายที่ระบุไว้ในกติกานี้จะใช้ได้

โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ๆ ในเรื่อง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือความคิดเห็นอื่นใด เชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจชาติกำเนิดหรือสถานะอื่น ๆ”

สรุปว่า หลักการห้ามเลือกปฏิบัติเป็นหลักสำคัญที่ปรากฏอยู่ในตราสารระหว่างประเทศต่าง ๆ ในกรอบของสหประชาชาติรวมทั้งกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายระดับภูมิภาคและภายหลังหลายประเทศก็ได้ตรากฎหมายภายในของตนโดยนำหลักการไม่เลือกปฏิบัติไปเป็นสาระสำคัญของกฎหมายที่บัญญัติขึ้น ดังนั้นการเลือกปฏิบัติรัฐภาคีจึงไม่ควรปล่อยปละละเลยให้เกิดขึ้นภายในรัฐของตนไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม โดยเฉพาะการเลือกปฏิบัติเพียงเพราะเหตุผลของความเป็นเด็กที่ยังเยาว์วัยจึงไม่ควรเกิดขึ้นโดยอย่างยิ่ง

2. แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก (the best interest of the child)

แนวคิดนี้ได้ปรากฏเป็นแนวคิดรากฐานสำคัญในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1924 ที่วางหลักไว้ว่า “มนุษยชาติจะต้องให้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับเด็ก...” ต่อมาปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ.1959 ได้ปรากฏถ้อยคำ “ประโยชน์สูงสุดของเด็ก” ขึ้นเป็นครั้งแรก⁷ หลักประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กนี้เป็นการลำดับไว้ว่าหากมีเหตุการณ์อันใดก็ตามที่มีความจำเป็นจะต้องดำเนินการที่มีความเกี่ยวพันกับเด็ก สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงประการแรก ๆ คือการคำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับไม่จะเป็นการดำเนินการโดยองค์กรใดก็ตามจะต้องคำนึงถึงประเด็นประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กก่อนเสมอ⁷ ทั้งนี้หลักดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (CRC) ข้อ 3 (1) ความว่า “การกระทำที่เกี่ยวกับเด็กไม่ว่าจะกระทำภายใต้การกระทำในฐานะสาธารณะหรือเอกชน องค์กรทางสังคม หน่วยงานทางกฎหมายการกระทำนั้นจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กก่อนเป็นอันดับแรก”

ดังนั้น การกระทำอันใดขององค์กรใดในประเทศภาคีแห่งอนุสัญญาว่าสิทธิเด็กจะต้องพึงระลึกไว้เสมอว่า “หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก” คือ บทบัญญัติที่สร้างขึ้นมาทำหน้าที่ในการคุ้มครองเด็กให้รอดพ้นจากการตัดสินใจกระทำขององค์กรทุกประการที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเด็ก

สรุป เพื่อให้การดำเนินมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็กของรัฐภาคีประสิทธิผลและประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์แห่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จึงมีความจำเป็นต้องวางหลักการดำเนินมาตรการในการคุ้มครองสิทธิเด็ก 2 ประการสำคัญคือ หลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อเด็กจากความแตกต่างในเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น และหลักประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็ก โดยรัฐภาคีแห่งอนุสัญญาว่าสิทธิเด็กจะต้องคำนึงถึงประการแรกคือประโยชน์ที่เด็กจะได้รับก่อนเสมอจากการดำเนินการใด ๆ ที่จะเกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน, *อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับเด็ก*. (กรมฯ ม.ป.ป.) 17
- มาตาลักษณ์ เสริมธากุล, ‘รายงานฉบับสมบูรณ์หลักการคุ้มครองสิทธิเด็กภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์สูงสุดของเด็ก’ (คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2561) 165.
- สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร, *สิทธิเด็กตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ* (pdf, สำนักงานเลขาธิการผู้แทนราษฎร 2555) 8.
- วิกิรตน์ นิยมไทย, ‘อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) สนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่คนไทยควรรู้’ (2552) จุลินิติ. 139, 141-142
- Convention on the Rights of the Child Article 1 For the purposes of the present Convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless under the law applicable to the child, majority is attained earlier.
- Child Right International Network (CRIN), ‘What are the general principles of the Convention on the Rights of the Child? Why are they important?’ (GENERAL PRINCIPLES, <https://archive.crin.org/en/home/rights/themes/_general-principles.html>
- Milka Sormunen, ‘The Best Interests of the Child in Human Rights Practice: an Analysis of Domestic, European and International Jurisprudence’ (Doctoral Dissertation Faculty of Law at the University of Helsinki 2021) 34

